

Den Haag, 6 januari 2026

Geachte prof. dr. Letschert,

De komende weken werkt u als informateur met D66, VVD en CDA aan een breed regeerakkoord, voortbouwend op de positieve agenda die onder begeleiding van uw voorganger, de heer Buma, is opgesteld. In zijn eindverslag adviseerde hij nadrukkelijk om de (schriftelijke) inbreng van deskundigen en maatschappelijke organisaties te betrekken bij dit proces. U onderschreef dit belang tijdens de persconferentie van 10 december.

Het Breed Mensenrechten Overleg (BMO) deelt daarom, in aanvulling op onze eerdere brief aan de heer Buma, een aantal kernpunten ter overweging. Deze brief is niet alleen bedoeld als inhoudelijke inbreng, maar ook als uitnodiging om hierover verder met u in gesprek te gaan.

Het BMO is een platform van twintig Nederlandse mensenrechtenorganisaties dat al bijna vijftig jaar als kritische partner samenwerkt met kabinetten, ministeries en de Kamer. Wij zetten ons in voor Nederlands beleid waarbij het beschermen van democratische en maatschappelijke ruimte en het ondersteunen van mensenrechtenverdedigers wereldwijd sterk verankerd zijn.

Wij waarderen dan ook de ambitie, gepresenteerd door D66 en CDA, om sterker in te zetten op internationale samenwerking, effectieve diplomatie en de bescherming van de internationale rechtsorde. Ook verwelkomen wij de erkenning dat weerbaarheid meer omvat dan militaire capaciteit. Wij moedigen u daarom sterk aan om deze intenties consequent vast te houden tijdens de formatieonderhandelingen.

De leden van het BMO roepen u op om mensenrechten, democratische weerbaarheid, vrede en internationale rechtsorde expliciet leidend te laten zijn. Dit zijn geen idealen aan de zijlijn, maar strategische voorwaarden voor veiligheid, stabiliteit en duurzame welvaart.¹

Mensenrechtenverdedigers en democratische waarden, in- en tegenspraak en de internationale rechtsorde staan wereldwijd onder grote druk. Deze erosie van vrijheden ondermijnt stabiliteit en tast de internationale geloofwaardigheid en slagkracht van Nederland aan (zie ook: [het AIV advies over de krimpende maatschappelijke ruimte](#)). Het wordt versneld door unilateraal machtsgebruik, zoals Trumps stadsgreep in Venezuela, die autoritaire leiders wereldwijd aanmoedigen om geweld te verkiezen boven diplomatie en zich af te keren van multilaterale afspraken en de internationale rechtsorde. Dit vraagt van Nederland dat het zich actief en zichtbaar schaart bij gelijkgezinde landen en besluitvaardig leiderschap toont in de verdediging van mensenrechten, democratische waarden en de internationale rechtsorde (zie ook: [het AIV advies over Nederland, Europa en het mondiale Zuiden](#)).

Geen land is immuun voor deze wereldwijde trend. Ook in Nederland zien we democratische erosie en een toenemende druk op de maatschappelijke ruimte. Nederland is overtuigend en effectief wanneer het zowel thuis als internationaal dezelfde waarden verdedigt. Dat is niet alleen onze grondwettelijke opdracht op basis van artikel 90 – het is ook in ons strategische belang.

Juist daarom is het essentieel dat het nieuwe kabinet zich helder, consistent en strategisch committeert aan het beschermen van mensenrechten en de maatschappelijke ruimte – nationaal én internationaal. We vragen de onderhandelende partijen om in elk geval de volgende punten op te nemen in hun coalitieprogramma.

1. Maak mensenrechten integraal onderdeel van alle beleidsterreinen, inclusief veiligheid en defensie

In een tijd waarin mensenrechten wereldwijd onderdruk staan moet Nederland juist sterk gaan staan voor de universaliteit en ondeelbaarheid van mensenrechten. Mensenrechten zijn vaak een spreekwoordelijke ‘kanarie’ in de kolenmijn voor stabiliteit en veiligheid. De achteruitgang van de democratie en de uitholling van internationale normen en rechtsorde geven ruimte aan autocratische en antiliberaal bewegingen met toenemende conflicten en instabiliteit als gevolg.

Mensenrechten mogen niet afhankelijk zijn van het dossier of de politieke actualiteit, maar moeten een integraal onderdeel zijn van bilaterale samenwerking en internationale overeenkomsten op het gebied van defensie, handel, migratie en klimaat. Het belang van beleidscoherentie werd ook benadrukt in de [IOB evaluatie van het mensenrechtenbeleid](#).

Geloofwaardigheid vraagt om consequent beleid waarin we vasthouden aan internationale afspraken, geworteld in gedeelde waarden, democratie en internationale rechtsorde.

- Veranker mensenrechtenkaders, risicoanalyses en monitoring in veiligheids- en defensiebeleid.
- Maak mensenrechten een expliciet onderdeel van handels-, IMVO-, migratie-, klimaat- en grondstoffenbeleid.
- Geef mensenrechtenverdedigers, journalisten, maatschappelijke organisaties, waaronder vakbonden, en de gemeenschappen die ze vertegenwoordigen een betekenisvolle stem in besluiten die hen raken.

2. Erken het maatschappelijk middenveld als democratische infrastructuur – ook in Nederland

Mensenrechtenverdedigers, maatschappelijke organisaties en journalisten vervullen een cruciale rol. Ze signaleren risico's, bouwen vertrouwen onder gemeenschappen, voorkomen escalatie en bevorderen vrede en stabiliteit door het adresseren van grondoorzaken van conflicten. Het verwaarlozen van deze infrastructuur betekent verlies van invloed en informatie, en leidt tot democratische achteruitgang, hoger risico op mensenrechtenschendingen en destabilisatie. Investeren in het maatschappelijk middenveld is daarom essentieel voor het Nederlands belang en de effectiviteit van het Nederlands buitenlandbeleid.

Ook in Nederland zagen we de afgelopen jaren de druk op de ruimte voor maatschappelijke organisaties toenemen ([zie ook rapport College Rechten van de Mens](#)). Om onze eigen democratie te beschermen en wereldwijd een geloofwaardige actor te blijven als voorvechter van mensenrechten en de internationale rechtsorde, is het noodzakelijk, ook in Nederland, de krimpende maatschappelijke ruimte tegen te gaan:

- Geef consequent uitvoering aan de beleidsnota Mensenrechten, Democratie en Internationale Rechtsorde door het belang van een pluriform en kritisch maatschappelijk middenveld te benadrukken voor een vreedzame, vrije en democratische samenleving, in lijn met het AIV-advies over de krimpende maatschappelijke ruimte.
- Erken het maatschappelijk middenveld expliciet als kritische en constructieve partner van het Nederlandse buitenlandbeleid en investeer in mogelijkheden voor structurele en betekenisvolle consultatie en inspraak. Maak pleitbezorging richting de Nederlandse overheid binnen de subsidiekaders voor ontwikkelingssamenwerking weer mogelijk, in lijn met de motie Hirsch² en de motie Kröger.³
- Zie af van wetgeving en maatregelen die grondrechten in Nederland zoals vrijheid van vereniging, demonstratievrijheid, persvrijheid en toegang tot de rechter disproportioneel inperken.

3. Versterk internationale samenwerking en diplomatie

Nederland is effectief als voorvechter van mensenrechten en de internationale rechtsorde wanneer het samen optrekt met gelijkgezinden. Deze positie is de laatste jaren verzwakt doordat diplomatieke capaciteit en expertise op het gebied van mensenrechten is afgenomen. In een tijd waarin de internationale rechtsorde onder druk staat is het juist van groot belang dat Nederland en de EU blijven vasthouden aan een proactieve inzet voor mensenrechten.

- Maak mensenrechten een integraal onderdeel van een versterkte Nederlandse inzet in multilaterale fora.
- Investeer in diplomatieke capaciteit en expertise op het gebied van mensenrechten, democratie en internationale rechtsorde, in lijn met de aanbevelingen van de [IOB-evaluatie over het mensenrechtenbeleid](#)
- Blijf investeren in het tegengaan van straffeloosheid in een tijdperk van machtspolitiek, waarin Nederland als gastland van internationale hoven een speciale verantwoordelijkheid heeft.

4. Investeer in duurzame partnerschappen met het maatschappelijk middenveld

Effectieve bescherming van mensenrechten vraagt om stabiele, meerjarige financiering. Duurzame partnerschappen maken effectief, onafhankelijk werk mogelijk op de lange termijn. Dit is nodig om complexe, mondiale crises het hoofd te bieden. Een robuuste, inclusieve democratie, het bevorderen van mensenrechten en gelijkheid, en het voorkomen van een “recht van de sterkste”-situatie is alleen mogelijk als maatschappelijke organisaties kritisch kunnen blijven monitoren, onrechtmatigheden onder het voetlicht brengen en de samenleving mobiliseren voor verbetering.

² Kamerstuk 36 725 XVII, nr. 34

³ Kamerstuk 183 (30180).

- Zorg voor flexibele en meerjarige financiering van maatschappelijke organisaties en mensenrechtenverdedigers, zowel nationaal als via het EU Meerjarig Financieel Kader.
- Herstel de koppeling van 0,7% van het BNI aan het ODA-budget en maak mensenrechten en maatschappelijke ruimte een speerpunt binnen nieuwe subsidiekaders.
- Draai bezuinigingen op het mensenrechtenfonds, het NFRP (Matra en Shiraka) en het Civic Space Fund zoveel mogelijk terug.

5. Bescherm de rechten van mensen op de vlucht

Het BMO verwelkomt de plannen van D66 en CDA rondom de verbetering van opvang en het sneller mee kunnen doen met de samenleving. Echter, in een poging om “grip te krijgen op migratie” worden in de asielparagraaf van hun agenda de rechten van mensen op de vlucht ernstig ingeperkt. Met het verplaatsen van de procedure naar de buitengrenzen, het vergroten van de inzet van detentie en het afbreken van de procedurele waarborgen worden de rechten van mensen op de vlucht gevaarlijk ver uitgedaald.

Nederland kan zijn verantwoordelijkheid voor mensen op de vlucht niet afschuiven op de grenslanden van Europa of derde landen. Mensenrechtenschendingen zijn bij migratiesamenwerking met derde landen geen uitzonderlijke incidenten, maar vaak een kenmerk van afspraken met repressieve regeringen. Zoals de IOB-evaluatie waarschuwt, verzwakt dit de coherentie en geloofwaardigheid van de Nederlandse mensenrechteninzet.

Het BMO maakt zich ook zorgen over het voornemen om het Vluchtelingenverdrag aan te passen. In een tijd waarin de normen ervan grotendeels verankerd zijn in EU- en nationaal recht en internationale rechtsstatelijke beginselen onder druk staan, dreigt verdere uitholling van minimale beschermingsstandaarden.

Het is cruciaal dat het komende kabinet de rechten van mensen op de vlucht waarborgt. Iedereen heeft het recht om bescherming aan te vragen in een ander land tegen vervolging, ook in Nederland, en landen mogen mensen nooit terug het gevaar in sturen (het non-refoulement beginsel). Dat volgt niet alleen uit het VN-Vluchtelingenverdrag maar ook uit EU-recht en andere internationale verdragen.

- Veranker strikte en transparante mensenrechtenimpactanalyses, bindende mensenrechtenclausules en onafhankelijke monitoring in migratiesamenwerkingen, bilateraal en in EU-verband.
- Vreemdelingendetentie mag alleen als uiterste middel worden ingezet en nooit voor kinderen; gebruik alternatieven, vergroot de vrijheid binnen detentie, en schrap isolatie als strafmaatregel.
- Zorg voor een toegankelijke, zorgvuldige asielprocedure met voldoende waarborgen, inclusief rechtsbijstand.

Deze aanbevelingen bieden een samenhangende koers die zowel grondwettelijk als strategisch noodzakelijk is. Wij lichten onze inzichten graag nader toe en staan klaar om bij te dragen aan een constructieve dialoog tijdens de formatie.

Hoogachtend,

Joeri Buhner Tavanier

Voorzitter Breed Mensenrechten Overleg